

Shoqata e Kontabilistëve të Çertifikuar dhe Auditorëve të
Kosovës

Society of Certified Accountants and Auditors of Kosovo

**Menaxhmenti
strategjik i biznesit**

P12

Zgjidhjet

FLETË PROVIMI
Exam Paper

Shënim: Emrat e individëve, vendeve dhe kompanive, të përdorura në këtë provim janë fiktive. Çdo ngjashmëri është plotësisht e rastësishme

Data 13/07/2024

Problemi 1

1. Dorian SHPK është korporate vendore e cila kishte filluar biznesin si biznes familjar. Ky biznes kishte filluar ta shrije biznesin në vende të BE-se duke eksportuar në këto vende produkte bimore organike si dhe produkte me origjinë shtazore. Më poshtë janë disa fakte në lidhje me qeverisjen dhe strukturën menaxheriale të biznesit.
  - a. Vellau i madh Rasimi është President i korporatës dhe njeherit strateg i biznesit.
  - b. Dy vëllezërit tjerë janë udhëheqës të njësive të biznesit, prodhimit të produkteve të mishit si dhe tjetri të linjës së produkteve organike bimore.
  - c. Motra Sofia është drejtoreshë financiare.
  - d. Sa i përket strategjisë së shitjes dy vëllezërit në mënyrë të pavarur vendosin për kufijtë dhe sasinë që lejojnë për kreditim të blersve.
  - e. Të tre vëllezërit kanë qasje të barabart në bankë dhe në llogaritë e ndryshme të korporatës. Zakonisht tërheqjet që bëhen nga vëllezërit nuk mbështeten me dokumentë përkatëse dhe Sofia i rexhistrion si shpenzime të papranueshme për qëllime tatimore.
  - f. Korporata ka angazhuar një kompani vendore për të zhvilluar një sistem të menaxhimit të stokut, hyrje daljeve si dhe të ndërlidhjes me kontabilitet financiar mirëpo ende nuk ka një ide se kur të do të përfundoj kjo punë.
  - g. Korporata nuk ka një sistem të resurseve njerzore dhe pagat kryesisht përcaktohen nga vëllezërit në njësitet e tyre përkatëse.
  - h. Zakonisht kompania e auditimit përzgjedhet nga Sofia dhe ajo vendos kryesisht duke marrë kompaninë me ofertën me të lirë të auditimit.
  - i. Shijtjet e korporatës janë rritur ndjeshëm dhe për shkak të kualitetit të produktit kompani ndërkombetare kanë shprehur interes për të blerë aksione në Dorian.
  - j. Për të depërtuar në tragje të mëdha si SHBA dhe Gjermani kompanitë partnere i kanë kërkuar korporatës të certifikoj produktet me ISO Standarde dhe të përmbushë kërkesat mjedisore sipas kërkesave të BE-së.
  - k. Për të financuar një linjë prodhimi, BERZH ka kërkuar që të ndërtojë një strukturë korporative modern.
  - l. Rasimi i kishte kërkuar Sofias që të fillojë për të themeluar një komitet auditimi të brendshëm, mirëpo Sofia i kishtë thënë se ska nevojë për një gjë të tillë pasi që ajo e kishtë një nënpunëse si auditore të brendshme.
  - m. Raportet e auditimit ishin të pakualifikuara ndërvite, mirëpo bankat nuk bazoheshin në këto raporte pasi që nuk përmbushnin shumë kritere profesionale dhe nuk arrinin të bindin bankat se puna ishte bërë sipas kërkesave profesioane IAASB dhe ISA. Investitorët e huaj gjithashtu kishin

kërkuar që të angazhohen kompani tjera auditimi meqenëse nuk mund të bazoheshin në këto raporte auditimi.

- n. Rasimi kishte pyetur Sofian përse duhet bërë auditimin nëse raportet nuk pranohen nga bankat dhe nga investitorët, dhe ajo i ishte përgjigjur se auditimi është vec sa për “sy e faqe” për ti dorëzuar në institucione. Pasqyrat ishin nënshkruar nga një kontabilist i çertifikuar për një tarifë prej 200 euro dhe se ai nuk i kishte përgatitur ato pasqyra.

Detyra 1.

Kërkohet:

- a) Çfarë është teoria e agentit dhe përse do të ishte përkatëse në rastin e Dorian SHPK? (3 pikë)
- b) Duke shtjelluar legjislacionin e “Sarbanes Oxley Act” diskutoni çështjet kyçe të korporatës Dorian SHPK. (3 pikë)
- c) Çfarë janë kërkesat kryesore që kjo korporatë sipas këtij legjislacioni do të duhet përmbushur për t’u listuar në berzë. (4 pikë)
- d) Duke spjeguar kodet kryesore të qeversijes korporative sqaroni se çfarë ceshjet secila prej tyre kanë adresuar duke përdorur kontekstin e Korporatës Dorian? (20 pikë)

Totali 30 pikë

Zgjidhja

Detyra 1

a) Teoria e Agjentit dhe Rasti i Dorian SHPK (3 pikë)

Teoria e Agjentit: Teoria e agjentit trajton marrëdhënien mes pronarëve të një kompanie (principali) dhe menaxherëve të saj (agjentit). Kjo teori sugjeron se mund të ketë konflikte interesi mes pronarëve dhe menaxherëve, sepse këta të fundit mund të ndjekin interesat e tyre personale në vend të interesave të pronarëve.

Rasti i Dorian SHPK: Në Dorian SHPK, vëllezërit dhe motra Sofia luajnë rolet e menaxherëve dhe janë gjithashtu pronarë të kompanisë. Konflikti i interesit është i dukshëm në disa raste:

- **Vendimet e pavarura për shitje dhe kreditim:** Dy vëllezërit vendosin kufijtë dhe sasinë për kreditim të blerësve në mënyrë të pavarur, që mund të ndikojë në interesat e korporatës në mënyra të ndryshme.
- **Tërheqjet pa dokumente përkatëse:** Vëllezërit tërheqin para nga llogaritë e korporatës pa dokumente përkatëse, duke krijuar një situatë ku mund të keqpërdorin fondet e kompanisë për interesat e tyre personale.
- **Përcaktimi i pagave:** Pagat përcaktohen nga vëllezërit në njësitë e tyre përkatëse, që mund të krijojë konflikte dhe mungesë të transparencës.

b) Sarbanes-Oxley Act dhe Çështjet Kyçe në Dorian SHPK (3 pikë)

Sarbanes-Oxley Act: Sarbanes-Oxley Act është një ligj amerikan që u krijua për të mbrojtur investitorët duke përmirësuar saktësinë dhe besueshmërinë e pasqyrave financiare të korporatave publike. Ligji përfshin dispozita për përmirësimin e qeverisjes korporative, auditimit të brendshëm, dhe kërkesave për raportimin financiar.

Çështjet Kyçe në Dorian SHPK:

- **Auditimi i pavarur:** Sofia zgjedh kompaninë e auditimit me ofertën më të lirë, që mund të ndikojë në cilësinë dhe pavarësinë e auditimit. Sarbanes-Oxley kërkon që auditimi të kryhet nga kompani të pavarura dhe të respektueshme.
- **Auditimi i brendshëm:** Sofia refuzon të krijojë një komitet të auditimit të brendshëm, që është një kërkesë e rëndësishme e Sarbanes-Oxley për të siguruar mbikëqyrjen e efektshme të funksionit të auditimit të brendshëm.
- **Raportimi financiar:** Raportet e auditimit nuk përmbushin shumë kritere profesionale, dhe bankat dhe investitorët nuk i besojnë ato. Sarbanes-Oxley kërkon që raportet financiare të përgatiten dhe të raportohen sipas standardeve të përcaktuara (ISA dhe IAASB).

c) Kërkesat Kryesore për Listing në Berzë sipas Sarbanes-Oxley Act (4 pikë)

Për t'u listuar në berzë sipas kërkesave të Sarbanes-Oxley Act, Dorian SHPK duhet të përmbushë këto kërkesa kryesore:

1. **Auditim i pavarur:** Kompania duhet të ketë auditim të pavarur nga një firmë e certifikuar dhe e respektuar.
2. **Komiteti i auditimit:** Duhet të krijohet një komitet i auditimit të brendshëm për të mbikëqyrur funksionin e auditimit të brendshëm dhe raportimet financiare.
3. **Kontrollet e brendshme:** Duhet të zbatojë kontrolle të brendshme efektive për të siguruar saktësinë dhe besueshmërinë e raportimeve financiare.
4. **Raportimi financiar:** Pasqyrat financiare duhet të përgatiten dhe të raportohen sipas standardeve ndërkombëtare (ISA dhe IAASB) dhe të nënshkruhen nga menaxhmenti i lartë, duke përfshirë CFO dhe CEO.

d) Kodet Kryesore të Qeverisjes Korporative në Kontekstin e Dorian SHPK (20 pikë)

1. Transparenca dhe Raportimi Financiar:

- **Çështje:** Raportet financiare të Dorian SHPK nuk përmbushin kriteret profesionale dhe nuk janë të besueshme për bankat dhe investitorët.
- **Kodi:** Kërkohet që kompanitë të raportojnë pasqyrat financiare me saktësi dhe në mënyrë të plotë, duke përdorur standardet ndërkombëtare të raportimit financiar (ISA dhe IAASB).

2. Pavarësia e Auditimit:

- **Çështje:** Sofia zgjedh kompaninë e auditimit me ofertën më të lirë dhe raporton se auditimi është "sa për sy e faqe."
- **Kodi:** Kërkohet që auditimi të kryhet nga kompani të pavarura dhe profesionale për të siguruar integritetin dhe besueshmërinë e pasqyrave financiare.

3. Kontrolli i Brendshëm dhe Komiteti i Auditimit:

- **Çështje:** Sofia refuzon të krijojë një komitet të auditimit të brendshëm dhe mbështetet në një nënpunëse si auditore të brendshme.
- **Kodi:** Kërkohet krijimi i një komiteti të auditimit të brendshëm për të mbikëqyrur kontrollet e brendshme dhe funksionin e auditimit të brendshëm.

4. Qeverisja e Resurseve Njerëzore:

- **Çështje:** Korporata nuk ka një sistem të resurseve njerëzore dhe pagat përcaktohen nga vëllezërit në njësite e tyre përkatëse.

- **Kodi:** Kërkoheq që pagat dhe politikat e resurseve njerëzore të jenë transparente dhe të menaxhohen në mënyrë të drejtë dhe të barabartë.

5. Konfliktet e Interesit:

- **Çështje:** Vëllezërit kanë qasje të barabartë në bankë dhe tërheqin para pa dokumente përkatëse.
- **Kodi:** Kërkoheq që kompanitë të menaxhojnë dhe të parandalojnë konfliktet e interesit për të mbrojtur interesat e korporatës dhe aksionarëve.

6. Menaxhimi i Rrezikut:

- **Çështje:** Korporata nuk ka një sistem të menaxhimit të stokut dhe hyrje-daljeve, dhe nuk është e qartë se kur do të përfundojë kjo punë.
- **Kodi:** Kërkoheq që kompanitë të kenë sisteme të efektshme për menaxhimin e rrezikut dhe për të siguruar saktësinë e të dhënave financiare dhe operacionale.

7. Angazhimi i Investitorëve dhe Palëve të Interesit:

- **Çështje:** Investitorët e huaj dhe bankat nuk i besojnë raportet financiare dhe kërkojnë kompani tjera auditimi.
- **Kodi:** Kërkoheq që kompanitë të angazhojnë dhe të informojnë saktësisht investitorët dhe palët e interesit për të ndërtuar besimin dhe për të siguruar transparencë.

Dorian SHPK duhet të adresojë këto çështje dhe të zbatojë praktikën e mira të qeverisjes korporative për të përmbushur kërkesat e legjislacionit dhe për të ndërtuar një strukturë korporative të qëndrueshme dhe të besueshme.

Kodi	Cështja që mbuloheq	Te gjeturat tek EU-NI
Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD) zhvilloi Parimet e saj të Qeverisjes së Korporatave	Të drejtat dhe trajtimi i barabartë i aksionarëve dhe funksionet kryesore të pronësisë	Tek Dorian wshtw e paqartw struktura e akcionerwve dhe mwnyra se si ata vendosin pwr strategjinw e biznesit.
Akti Sarbanes-Oxley 2002 (SHBA)	Auditorët duhet të rishikojnë sistemet e kontrollit të brendshëm. Duhet të ketë rotacion të partnerëve drejtues ose rishikues çdo pesë vjet. Audituesve iu ndalohet shprehimisht të kryejnë	Procesi i zgjedhjes se auditoreve te jashtem nuk ishte transparente dhe se I ishte lene ne diskrecion te DF-se. Ky process duhet te udhehiqet ne menyre transparence me perfshirjen e komitetit te

	shumicën e shërbimeve jo audituese.	auditimit, duhet siguruar që auditorët janë të pavarur dhe se kompenzohen në mënyrë të drejtë për punën e bërë. Duhet siguruar që të mos japin shërbime tjera përveç shërbimeve të auditimit.
Raporti i Mbretit i Afrikës së Jugut	Qasje të integruar për qeverisjen e korporatës në interes të një game të gjerë palësh të interesuara – duke përfshirë aspektet sociale, mjedisore dhe ekonomike të aktiviteteve të një kompanie	Dorian nuk ka një qasje të integruar. Problematike është ceshtja mjedisore dhe ndikimit në komunitet. Duhet të ketë një raportim të integruar për ceshtje mjedisore, sociale dhe qeverisjes.
Kodi i Qeverisjes së Korporatave të Singaporit	Përqindja tipike e drejtorëve të pavarur (joekzekutiv) në bord Të paktën një e treta, por duhet të jetë gjysma nëse kryesuesi nuk konsiderohet i pavarur	Dorian nuk ka drejtor jo Ekzekutiv dhe se një gjw e tillw wshtw e domosdoshme.
Raporti Cadbury (1992)	Përmbledhi përfitimet që një komitet auditimi mund t'i sjellë një organizate: “Nëse funksionojnë në mënyrë efektive, komitetet e auditimit mund të sjellin përfitime të rëndësishme.	Dorian nuk ka komitet auditimi. Auditorja e brendshme nuk është e pavarur pasi wshtw nwn mbikqyrje të DF. Kjo ekziston vetem figurativisht dhe se nuk ka rol demethenes. Ata nuk kanë takime të rregullta por verëhet se punën e bëjnë vetem formalisht.
Kodi i Qeverisjes së Korporatave në Mbretërinë e Bashkuar (2018)	Komitetet e shpërblimit duhet të përfshijnë vetëm DJE-të dhe gjithashtu duhet të marrin parasysh sa vijon: Strategjia e mbështetjes: Nevoja për transparencë: Nevoja për gjykim E lidhur me performancën	Shpërblimet janë jo – transparente e sidomos bordi janë në ndikim të DE. Nuk ka një sistem të kompenzimit dhe kjo bëhet sipas tekeve të DE.

Problemi 2.

- a) Spjegoni Diagrami/Kubin COSO detajoni veçoritë e një kornize të kontrollit të brendshëm? (3 pikë)
- b) Vizatoni diagramin dhe përshkruani secilin element në kontekstin e Korporatës Dorian? (3pikë)
- c) Përshkruani format më të zakonshme të aktiviteteve të kontrollit të cilat mund të instalohen në departamentin e shitjes tek kjo korporatë? (4 pikë)
- d) Duke përdorur matricën e Mendelow klasifikoni palët e interesit si dhe ndikimi i tyre në relacion me Korporatën Dorian. Sqaroni fuqinë dhe interesin e secilës prej tyre? (3 pikë)
- e) Spjegoni termet e Qëndryeshmirisë, Gjyrmëve Mjedisore dhe Gjyrmëve Sociale. (3 pikë)
- f) Përshkruani se çfarë do të thotë Raportimi i integruar si dhe çfarë përfshijnë raportet ESG, si dhe elaboroni secilë prej tyre në rastin e Dorian? (4 pikë)

Totali 20 pikë

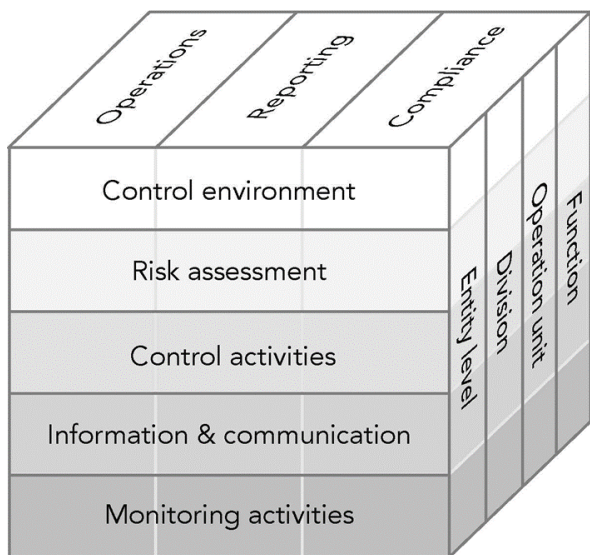
a) Diagrami/Kubë i COSO (3 pikë)

Korniza e Kontrollit të Brendshëm e COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) është një model që përshkruan elementet kyçe të kontrollit të brendshëm dhe është përbërë nga pesë komponentë kryesorë:

1. **Mjedisi i Kontrollit:** Atmosfera e përgjithshme në organizatë që ndikon në vetëdijen dhe sjelljen e punonjësve në lidhje me kontrollin e brendshëm.
2. **Vlerësimi i Rrezikut:** Procesi i identifikimit dhe analizimit të rreziqeve që mund të ndikojnë në arritjen e objektivave të organizatës.
3. **Aktivitetet e Kontrollit:** Veprimet e politikave dhe procedurave të vendosura për të siguruar që udhëzimet e menaxhimit janë ndjekur.
4. **Informacioni dhe Komunikimi:** Proceset që sigurojnë mbledhjen dhe shpërndarjen e informacionit të nevojshëm për funksionimin e kontrollit të brendshëm.
5. **Monitorimi:** Procesi i vlerësimit të cilësisë së performancës së kontrollit të brendshëm me kalimin e kohës.

b) Diagrami dhe Përshkrimi i Secilit Element në Kontekstin e Korporatës Dorian (3 pikë)

Diagrami i COSO

Përshkrimi i Elementëve në Kontekstin e Korporatës Dorian

1. **Mjedisi i Kontrollit:**
  - o **Çështje në Dorian SHPK:** Udhëheqësit (vëllezërit dhe Sofia) kanë qasje të pakufizuar në llogaritë e korporatës dhe vendosin paga pa transparencë, që tregon mungesë të një mjedisi të fortë kontrolli.

2. Vlerësimi i Rrezikut:

- **Çështje në Dorian SHPK:** Nuk ka një sistem të formalizuar për identifikimin dhe menaxhimin e rreziqeve, veçanërisht në lidhje me kreditimin e blerësve dhe përdorimin e fondeve të kompanisë.

3. Aktivitetet e Kontrollit:

- **Çështje në Dorian SHPK:** Tërheqjet pa dokumente dhe mungesa e një sistemi të menaxhimit të stokut tregojnë mungesën e aktiviteteve të forta të kontrollit.

4. Informacioni dhe Komunikimi:

- **Çështje në Dorian SHPK:** Nuk ka një sistem të duhur për komunikimin dhe regjistrimin e transaksioneve financiare, që ndikon në saktësinë e raportimeve financiare.

5. Monitorimi:

- **Çështje në Dorian SHPK:** Sofia refuzon të krijojë një komitet të auditimit të brendshëm dhe auditimi ekzistues është i paefektshëm, që tregon mungesë të monitorimit të duhur.

c) Format më të Zakonshme të Aktiviteteve të Kontrollit në Departamentin e Shitjes (4 pikë)

Aktivitetet e Kontrollit në Departamentin e Shitjes:

Autorizimi dhe Aprovimi i Shitjeve:

Përshkrimi: Çdo transaksion shitjeje duhet të autorizohet dhe aprovohet nga menaxherët e autorizuar për të siguruar që transaksionet janë të vlefshme dhe të ligjshme.

Në Kontekstin e Dorian: Vëllezërit që janë përgjegjës për njësitë e biznesit duhet të kenë politika të qarta për autorizimin e shitjeve dhe t'i respektojnë këto politika për të shmangur vendimet e pavarura dhe të paautorizuara.

Kontrolli i Kreditit:

Përshkrimi: Procedurat për të vlerësuar dhe aprovuar kreditimin e klientëve për të minimizuar rrezikun e mosmarrjes së pagesave.

Në Kontekstin e Dorian: Vëllezërit duhet të punojnë me motrën Sofia për të krijuar politika të qarta për vlerësimin e kredibilitetit të klientëve dhe për të vendosur kufij kreditimi bazuar në analiza të rrezikut.

Ndarja e Detyrave:

Përshkrimi: Detyrat kritike duhet të ndahen mes individëve të ndryshëm për të shmangur konfliktet e interesit dhe për të parandaluar mashtrimet.

Në Kontekstin e Dorian: Detyrat e shitjes, faturimit dhe mbledhjes së pagesave duhet të ndahen ndërmjet personelit të ndryshëm për të siguruar që asnjë individ nuk ka kontroll të plotë mbi të gjithë procesin.

Verifikimi dhe Rishikimi Periodik:

Përshkrimi: Kryerja e rishikimeve periodike dhe auditimeve të brendshme për të siguruar që procedurat dhe politikat e shitjes po ndiqen siç duhet.

Në Kontekstin e Dorian: Motra Sofia duhet të organizojë rishikime dhe auditime periodike të transaksioneve të shitjes për të identifikuar dhe korrigjuar çdo mospërputhje ose problem.

Raportimi dhe Monitorimi i Performancës:

Përshkrimi: Raportimi i rregullt i performancës së shitjeve dhe monitorimi i rezultateve për të identifikuar trendet dhe për të marrë masa korrigjuese kur është e nevojshme.

Në Kontekstin e Dorian: Departamenti i shitjes duhet të përgatisë raporte të rregullta të performancës që të monitorohen nga menaxhmenti për të siguruar që objektivat e shitjes po arrihen dhe për të adresuar çdo devijim nga planet e shitjes.

Përdorimi i Teknologjisë dhe Sistemeve të Informacionit:

Përshkrimi: Përdorimi i sistemeve të avancuara të menaxhimit të shitjeve për të automatizuar dhe monitoruar proceset e shitjes.

Në Kontekstin e Dorian: Implementimi i një sistemi të menaxhimit të stokut dhe shitjeve që ndërlidhet me kontabilitetin financiar për të siguruar saktësi dhe transparencë në transaksionet e shitjes.

Këto aktivitete të kontrollit janë të rëndësishme për të siguruar që departamenti i shitjes operon në mënyrë efektive dhe të përgjegjshme, duke minimizuar rreziqet dhe duke siguruar që kompaninë të arrijë objektivat e saj të biznesit.

d) Klasifikimi i Palëve të Interesit Duke Përdorur Matricën e Mendelow (3 pikë)

Matriça e Mendelow përdoret për të klasifikuar palët e interesit bazuar në fuqinë dhe interesin e tyre në një projekt ose organizatë. Palët e interesit vendosen në katër kuadrate të ndryshme të matricës:

- 1. Monitorim Minimal (Low Power, Low Interest):**
  - **Publiku i Gjerë:** Interes të ulët dhe fuqi të ulët në vendimmarrje.
  - **Ndikimi:** Duhet t'i informojmë herë pas here, por ata nuk kanë nevojë për vëmendje të vazhdueshme.
- 2. Mbani të Kënaqur (High Power, Low Interest):**
  - **Autoritetet Lokale:** Fuqi të lartë për të ndikuar në operacionet e kompanisë, por interes të ulët të përditshëm.
  - **Ndikimi:** Duhet t'i mbajmë të kënaqur për të siguruar që ata nuk bëhen problematikë.
- 3. Informim (Low Power, High Interest)**:**
  - **Punonjësit e Kompanisë:** Interes të lartë në mbarëvajtjen e kompanisë, por fuqi të ulët në vendimmarrje.
  - **Ndikimi:** Duhet t'i informojmë dhe t'i mbajmë të angazhuar për të siguruar motivim dhe produktivitet.
- 4. Mbikëqyrje e Afërt (High Power, High Interest):**
  - **Investitorët e Huaj dhe Bankat:** Fuqi të lartë për të ndikuar dhe interes të lartë në suksesin e kompanisë.
  - **Ndikimi:** Duhet t'i angazhojmë vazhdimisht dhe t'i mbajmë të informuar për të siguruar mbështetjen e tyre të vazhdueshme.

e) Shpjegimi i Termave të Qëndrueshmërisë, Gjurmëve Mjedisore dhe Gjurmëve Sociale (3 pikë)

1. Qëndrueshmëria:

- **Përkufizimi:** Qëndrueshmëria nënkupton praktikën dhe politikën që mundësojnë zhvillimin ekonomik dhe shoqëror të vazhdueshëm duke mbrojtur dhe ruajtur mjedisin për brezat e ardhshëm.
- **Shembull në Dorian:** Dorian mund të zbatojë praktikën e bujqësisë organike dhe menaxhimit të qëndrueshëm të resurseve për të siguruar që biznesi i tyre mbetet i qëndrueshëm.

2. Gjurmët Mjedisore:

- **Përkufizimi:** Gjurmët mjedisore përshkruajnë ndikimin që një person, kompani ose organizatë ka mbi mjedisin, përfshirë ndotjen, konsumimin e energjisë dhe përdorimin e resurseve natyrore.
- **Shembull në Dorian:** Matja e konsumit të ujit dhe energjisë në prodhimin e produkteve organike dhe mishit dhe zbatimi i masave për të reduktuar këto gjurmë.

3. Gjurmët Sociale:

- **Përkufizimi:** Gjurmët sociale përshkruajnë ndikimin që një kompani ka mbi shoqërinë, përfshirë praktikën e punës, ndikimin ekonomik dhe kontributet shoqërore.
- **Shembull në Dorian:** Zbatimi i politikave të punës të drejta dhe etike dhe mbështetja e komunitetit lokal përmes programeve të përgjegjësisë sociale.

f) Raportimi i Integruar dhe Raportet ESG (4 pikë)

1. Raportimi i Integruar:

- **Përkufizimi:** Raportimi i integruar është një qasje që kombinon informacionin financiar dhe jofinanciar për të ofruar një pamje të plotë të performancës dhe vlerës së një organizate.
- **Përfshirje:** Pasqyrat financiare, ndikimi mjedisor, përgjegjësia sociale dhe qeverisja korporative.

2. Raportet ESG (Mjedis, Shoqëri, Qeverisje):

- **Mjedis:** Përfshin raportimin e ndikimeve mjedisore të kompanisë, përpjekjet për të reduktuar emisionet e karbonit, menaxhimin e mbetjeve dhe ruajtjen e resurseve natyrore.
  - **Rasti i Dorian:** Raportimi i masave të marra për të reduktuar ndotjen dhe për të mbrojtur mjedisin gjatë prodhimit të produkteve organike dhe mishit.
- **Shoqëri:** Përfshin raportimin e ndikimit shoqëror të kompanisë, përfshirë praktikën e punës, të drejtat e punëtorëve dhe përpjekjet për të mbështetur komunitetet lokale.

- **Rasti i Dorian:** Zbatimi i politikave të punës të drejta dhe etike dhe programet për të mbështetur komunitetet ku operon kompania.
- **Qeverisje:** Përfshin raportimin e praktikave të qeverisjes korporative, përfshirë strukturën e bordit, politikat e transparencës dhe kontrollin e brendshëm.
  - **Rasti i Dorian:** Përmirësimi i qeverisjes korporative duke krijuar komitete të auditimit të brendshëm dhe duke siguruar që raportet financiare të jenë të besueshme dhe transparente.

Raportimi i integruar dhe raportet ESG ndihmojnë kompanitë si Dorian SHPK të demonstrojnë përkushtimin e tyre ndaj qëndrueshmërisë, përgjegjësisë sociale dhe praktikave të mira të qeverisjes, duke rritur kështu besimin e investitorëve dhe të palëve të tjera të interesit.

Problemi 3.

Më poshte janë dhënë Pasqyra e Pozitës Financiare si dhe Pasqyra e të ardhurave të korporatës për 2022 si dhe 2023.

Bilanci i Gjendjes Financiare

Viti 2022

Pasivët dhe Kapitali	Shuma	Aktivët	Shuma
Pasivët afatshkurta		Aktivët qarkullues	
Kreditorët tregtarë	25,000	Kasa	15,000
Borxhi afatshkurtër	35,000	Llogaritë e arkëtueshme	25,000
Detyrimet e akumuluar	10,000	Inventari	20,000
		70,000 Aktivët e parapaguara	10,000
Pasivët afatgjata			
Kreditorët afatgjatë	45,000	Aktivët afatgjata	
Borxhi afatgjatë	65,000	Mjete të paluajtshme	110,000
Obligacionet	30,000	Investimet afatgjata	60,000
	140,000	Aktivët e tjera afatgjata	25,000
Kapitali i aksionarëve			
Kapitali fillestar	90,000		
Rezervat dhe fitimet e mbajtura	50,000		
Dividentët e paguar	(20,000)		
Kapitali i mbajtur	120,000		
Totali i Pasivëve dhe Kapitalit	330,000	Totali i Aktivëve	330,000

Viti 2023

Pasivët dhe Kapitali	Shuma	Aktivët	Shuma
Pasivët afatshkurta		Aktivët qarkullues	
Kreditorët tregtarë	30,000	Kasa	20,000
Borxhi afatshkurtër	40,000	Llogaritë e arkëtueshme	30,000
Detyrimet e akumuluar	15,000	Inventari	25,000
		85,000 Aktivët e parapaguara	15,000
Pasivët afatgjata			
Kreditorët afatgjatë	50,000	Aktivët afatgjata	

Pasivët dhe Kapitali	Shuma	Aktivët	Shuma
Borxhi afatgjatë	70,000	Mjete të paluajtshme	120,000
Obligacionet	35,000	Investimet afatgjata	65,000
	155,000	Aktivët e tjera afatgjata	30,000
Kapitali i aksionarëve			
Kapitali fillestar	100,000		
Rezervat dhe fitimet e mbajtura	60,000		
Dividentët e paguar	(25,000)		
Kapitali i mbajtur	135,000		
Totali i Pasivëve dhe Kapitalit	375,000	Totali i Aktivëve	375,000

Llogaritë e të Ardhurave

Viti 2022

Përshkrimi	Shuma
Të hyrat nga shitjet	250,000
Shpenzimet operative	140,000
Fitimi operativ	110,000
Shpenzimet e interesit	15,000
Fitimi para tatimit	95,000
Tatimi mbi fitimin	30,000
Fitimi neto	65,000

Viti 2023

Përshkrimi	Shuma
Të hyrat nga shitjet	300,000
Shpenzimet operative	170,000
Fitimi operativ	130,000
Shpenzimet e interesit	20,000
Fitimi para tatimit	110,000
Tatimi mbi fitimin	35,000
Fitimi neto	75,000

Kërkohet:

i.) Gjeni koeficientët e kontabilitetit si më poshtë si dhe spjegoni rëndësinë e secilit koeficient në përcaktimin e rrezikut i cili mbartë për biznesin si dhe si ndikon tek palët e interesit:

- a) Koeficienti i borxhit (3 pikë)
- b) Leverazhi (3 pikë)
- c) Mbulesa e interesit (3 pikë)
- d) Koeficienti i rrjedhës së parasë (3 pikë)
- e) Koeficienti qarkulluese (3 pikë)
- f) Koeficienti i shpetësisë (3 pikë)

ii.) Zhvillimi moral kognitiv i Kohlberg dhe Modeli me 5 pyetje i Tucker

Teoritë e zhvillimit moral kognitiv të Kohlberg lidhen me proceset e të menduarit nëpër të cilat njerëzit kalojnë kur marrin vendime etike.

Modeli me pesë pyetje i Tucker i shqyrton vendimet e korporatave duke i shoshitur ato në pesë pyetje.

Duke i përdorur këto dy modele ndërtoni matricen e shqyrtimit të vendimeve të Dorian?
(7 pikë)

Totali 25 pikë

Rezultatet e Koeficientëve dhe Analizat

a) Koeficienti i Borxhit:

- **2022:** 63.64%
- **2023:** 64%

Analizë: Koeficienti i borxhit tregon përqindjen e aktivëve të financuar me borxhe. Një koeficient i lartë tregon rrezik të lartë financiar dhe shqetësim për investitorët dhe kreditorët mbi aftësinë e kompanisë për të përmbushur detyrimet e saj.

b) Leverazhi:

- **2022:** 2.75
- **2023:** 2.78

Analizë: Leverazhi tregon se sa herë aktivët e kompanisë mbulohen nga kapitali i aksionarëve. Një leverazh i lartë tregon një nivel më të lartë të borxhit dhe rrezik financiar më të lartë.

c) Mbulesa e Interesit:

- **2022:** 7.33
- **2023:** 6.5

Analizë: Mbulesa e interesit tregon aftësinë e kompanisë për të paguar interesin mbi borxhin e saj nga fitimi operativ. Një mbulesë e lartë tregon një pozitë më të sigurt financiare dhe aftësi më të lartë për të përballuar detyrimet e interesit.

d) Koeficienti i Rrjedhës së Paratë:

- **2022:** 1.1 (110%)
- **2023:** 1.18 (118%)

Analizë: Ky koeficient tregon aftësinë e kompanisë për të gjeneruar para për të mbuluar borxhin e saj. Një koeficient më i lartë tregon një gjendje më të fortë financiare dhe më pak rrezik për kreditorët.

e) Koeficienti Qarkulluese:

- **2022:** 1
- **2023:** 1.06

Analizë: Ky koeficient tregon aftësinë e kompanisë për të mbuluar pasivët afatshkurta me aktivët qarkullues. Një koeficient më i lartë tregon një gjendje më të sigurt likuiditeti dhe aftësi për të përballuar detyrimet afatshkurta.

f) Koeficienti i Shpejtësisë:

- **2022:** 0.7143
- **2023:** 0.7647

Analizë: Ky koeficient tregon aftësinë e kompanisë për të mbuluar pasivët afatshkurta me aktivët qarkullues që janë më likuide (përfshirë inventarin). Një koeficient më i lartë tregon një gjendje më të mirë likuiditeti dhe një rrezik më të ulët për të përballuar detyrimet afatshkurta.

Përmbledhje:

Këto koeficientë janë të rëndësishëm për të vlerësuar rrezikun financiar dhe likuiditetin e kompanisë. Një gjendje financiare e fortë me koeficientë pozitivë mund të tërheqë investime të reja dhe të forcojë besimin e kreditorëve dhe partnerëve të tjerë të biznesit. Ndërkohë, një rrezik i lartë financiar mund të sjellë shqetësime për investitorët dhe kreditorët dhe mund të ndikojë negativisht në aftësinë e kompanisë për të financuar operacionet e saj dhe për të rritur biznesin.

ii.) Matrica e Shqyrtimit të Vendimeve të Dorian Duke Përdorur Teorinë e Zhvillimit Moral të Kohlberg dhe Modelin me 5 Pyetje të Tucker

Teoria e Zhvillimit Moral të Kohlberg:

Teoria e zhvillimit moral të Lawrence Kohlberg përshkruan zhvillimin moral në gjashtë faza të ndara në tri nivele:

1. Niveli Para-konvencional:

- **Faza 1:** Orientimi drejt ndëshkimit dhe bindjes - Vendimet merren për të shmangur ndëshkimin.
- **Faza 2:** Orientimi drejt interesit vetjak - Vendimet merren për të maksimizuar përfitimin vetjak.

2. Niveli Konvencional:

- **Faza 3:** Orientimi drejt marrëdhënieve dhe miratimit - Vendimet merren për të fituar miratimin e të tjerëve.
- **Faza 4:** Orientimi drejt autoritetit dhe rregullave - Vendimet merren për të respektuar ligjet dhe rregullat shoqërore.

3. Niveli Post-konvencional:

- **Faza 5:** Orientimi drejt kontratës shoqërore - Vendimet merren bazuar në të drejtat dhe marrëveshjet shoqërore.
- **Faza 6:** Orientimi drejt parimeve universale etike - Vendimet merren bazuar në parime universale të drejtësisë dhe barazisë.

Modeli me 5 Pyetje i Tucker:

Modeli me pesë pyetje i Tucker ndihmon në shqyrtimin e vendimeve etike në korporata përmes pesë pyetjeve kryesore:

1. **Është e ligjshme?** - A është vendimi në përputhje me ligjet dhe rregulloret?
2. **Është e drejtë?** - A është vendimi i drejtë dhe i paanshëm ndaj të gjithë palëve të interesit?
3. **Është e dobishme?** - A është vendimi në të mirën e përgjithshme dhe kontribuon në mirëqenien e shoqërisë?
4. **Është e ndershme?** - A është vendimi i ndershëm dhe transparent?
5. **Është e qëndrueshme?** - A është vendimi i qëndrueshëm dhe nuk dëmton mjedisin apo shoqërinë në afat të gjatë?

Matrica e Shqyrtimit të Vendimeve të Dorian

Elementet e Matricës	Niveli i Zhvillimit Moral të Kohlberg	Modeli me 5 Pyetje i Tucker	Shembull në Kontekstin e Dorian
Faza 1: Ndëshkimi dhe Bindja	Vendimet merren për të shmangur ndëshkimin.	Është e ligjshme?	Sigurohuni që të gjitha transaksionet financiare dhe operacionet janë në përputhje me ligjet dhe rregulloret.
Faza 2: Interesi Vetjak	Vendimet merren për përfitim vetjak.	Është e drejtë?	Shqyrtoni nëse vendimet e biznesit janë të drejta dhe të paanshme për të gjitha palët e interesit, duke përfshirë punonjësit, klientët dhe furnizuesit.
Faza 3: Marrëdhëniet dhe Miratimi	Vendimet merren për të fituar miratimin e të tjerëve.	Është e dobishme?	Vlerësoni nëse vendimet kontribuojnë në mirëqenien e përgjithshme të shoqërisë dhe komunitetit lokal.
Faza 4: Autoriteti dhe Rregullat	Vendimet merren për të respektuar ligjet dhe rregullat.	Është e ndershme?	Sigurohuni që të gjitha raportimet financiare dhe operacionet janë të ndershme dhe transparente.
Faza 5: Kontrata Shoqërore	Vendimet merren bazuar në të drejtat dhe marrëveshjet shoqërore.	Është e qëndrueshme?	Vlerësoni ndikimin afatgjatë të vendimeve në mjedis dhe shoqëri, dhe sigurohuni që praktikatat e biznesit të jenë të qëndrueshme.
Faza 6: Parimet Universale Etike	Vendimet merren bazuar në parime universale të drejtësisë dhe barazisë.	Të gjitha pyetjet e mësipërme	Zbatoni parimet universale të etikës në të gjitha vendimet e biznesit për të siguruar që ato janë të ligjshme, të drejta, të dobishme, të ndershme dhe të qëndrueshme.

Shembull Praktik për Dorian

Duke përdorur matricën e shqyrtimit të vendimeve, Dorian SHPK mund të analizojë vendimet e saj strategjike si më poshtë:

Vendimi: Zgjerimi i Linjës së Prodhimit për Produktet Organike

- **Është e ligjshme?:** Sigurohuni që të gjitha lejet dhe licencat e nevojshme janë marrë dhe se zgjerimi është në përputhje me ligjet lokale dhe ndërkombëtare.
- **Është e drejtë?:** Vlerësoni ndikimin e zgjerimit në punonjësit ekzistues dhe të rinj, dhe sigurohuni që të gjithë të trajtohen në mënyrë të drejtë dhe paanshme.
- **Është e dobishme?:** Analizoni përfitimet e zgjerimit për komunitetin lokal, si krijimi i vendeve të reja të punës dhe rritja ekonomike.
- **Është e ndershme?:** Sigurohuni që të gjitha informacionet lidhur me zgjerimin janë transparente dhe të ndershme për të gjitha palët e interesit.
- **Është e qëndrueshme?:** Vlerësoni ndikimin afatgjatë të zgjerimit në mjedis dhe sigurohuni që praktikrat e reja të prodhimit janë të qëndrueshme dhe mjedisore.

Ky qasje ndihmon Dorian SHPK të marrë vendime strategjike që janë etike, të drejta dhe të qëndrueshme, duke përmbushur pritjet e të gjitha palëve të interesit dhe duke minimizuar rrezikun e konflikteve dhe problemeve ligjore.

Problemi 4.

Metoda IRR

i.) Detyra për Metodën IRR

Pyetja:

Një kompani po përpiket të vendosë nëse do të investojë në një projekt që kushton 100,000 euro, i cili do të gjenerojë të ardhura shtesë prej 20,000 euro në vit për gjashtë vjet dhe do të ketë një vlerë rishitjeje prej 10,000 euro në fund të vitit të gjashtë. Nëse politika e kompanisë është të ndërmarrë vetëm projekte që pritet të japin një kthim DCF prej 10% ose më shumë, përcaktoni nëse ky projekt duhet të ndërmerret? 15 pikë

Zgjidhja

Viti Flukset e Paratë Faktor Diskontimi (10%) Flukset e Paratë Diskontuar

0	-100,000	1	-100,000
1	20,000	0.9091	18,182
2	20,000	0.8264	16,528
3	20,000	0.7513	15,026
4	20,000	0.6830	13,660
5	20,000	0.6209	12,418
6	30,000	0.5645	16,935
VTN			-7,251

ii) Cilat janë kërcënimet etike ndaj pajtueshmërisë me parimet themelore për auditorët e jashtëm të angazhuar në Dorian në situatën e përshkruar. Duke përdorur formatin e tabelës më poshte përshkruani kërcënimet dhe shembullin përkatës. (10 pikë)

Totali 25 Pikë

Kërcënimi	Shembulli
Kërcënimi i Vetë-Interesit	Auditorët mund të kenë interes financiar në Dorian, si p.sh., aksione ose bonuse të lidhura me performancën e kompanisë.
Kërcënimi i Vetë-Rishikimit	Auditorët që kanë ndihmuar në përgatitjen e pasqyrave financiare të Dorian mund të ndihen të detyruar të rishikojnë punën e tyre gjatë auditimit.
Kërcënimi i Familjaritetit	Marrëdhënie të ngushta personale midis auditorëve dhe menaxhmentit të Dorian mund të krijojnë një mjedis ku auditorët e kanë të vështirë të jenë objektivë.
Kërcënimi i Shpërblimit	Ofertat për paga më të larta ose përfitime të tjera mund të bëhen ndaj auditorëve për të ndikuar në raportet e tyre.
Kërcënimi i Presionit	Menaxhmenti i Dorian mund të ushtrojë presion mbi auditorët për të paraqitur pasqyrat financiare në një dritë më të favorshme, për të përmbushur objektivat e performancës ose për të tërhequr investitorë.
Kërcënimi i Shpërndarjes së Informacionit	Auditorët mund të ndihen të detyruar të zbulojnë informacion konfidencial për përfitime personale ose për të kënaqur menaxhmentin e Dorian.

Analiza e Kërcënimeve dhe Masat për të Minimizuar Rrezikun:

1. Kërcënimi i Vetë-Interesit:

- **Masë për Minimizim:** Auditorët duhet të shmangin mbajtjen e interesave financiare në Dorian. Firmat e auditimit duhet të krijojnë politika të qarta që ndalojnë mbajtjen e aksioneve ose përfitimeve financiare nga punonjësit e tyre në klientët që auditojnë.

2. Kërcënimi i Vetë-Rishikimit:

- **Masë për Minimizim:** Firmat e auditimit duhet të sigurojnë që personeli i përfshirë në përgatitjen e pasqyrave financiare të Dorian nuk të marrë pjesë në auditimin e atyre pasqyrave. Rishikimi dhe vlerësimi i punës duhet të bëhet nga një ekip i ndryshëm.

3. **Kërcënimi i Familjaritetit:**

- **Masë për Minimizim:** Ndërrimi i rregullt i personelit të auditimit dhe kufizimi i marrëdhënieve personale me menaxhmentin e Dorian. Firmat e auditimit duhet të krijojnë politika për rotacionin e partnerëve dhe stafit për të ruajtur objektivitetin.

4. **Kërcënimi i Shpërblimit:**

- **Masë për Minimizim:** Firmat e auditimit duhet të vendosin tarifa të ndershme dhe të pavarura nga rezultati i auditimit. Auditorët duhet të refuzojnë çdo shpërblim që mund të ndikojë në objektivitetin e tyre.

5. **Kërcënimi i Presionit:**

- **Masë për Minimizim:** Auditorët duhet të kenë politika të qarta dhe mbështetje nga firma e tyre për të raportuar dhe për t'i rezistuar çdo presioni nga menaxhmenti i Dorian. Krijimi i një linje të brendshme për raportimin e presioneve të jashtme mund të ndihmojë në menaxhimin e këtij kërcënimi.

6. **Kërcënimi i Shpërndarjes së Informacionit:**

- **Masë për Minimizim:** Auditorët duhet të kenë trajnime të rregullta mbi rëndësinë e konfidencialitetit dhe të kenë politika të qarta që ndalojnë shpërndarjen e informacionit konfidencial pa autorizim të duhur.

Këto masa ndihmojnë në sigurimin e pajtueshmërisë me parimet themelore të etikës dhe në mbrojtjen e integritetit dhe objektivitetit të auditorëve të jashtëm të angazhuar në Dorian.